

september 2014

SamenKerk⁷

Uitgave van het Bisdom Haarlem - Amsterdam

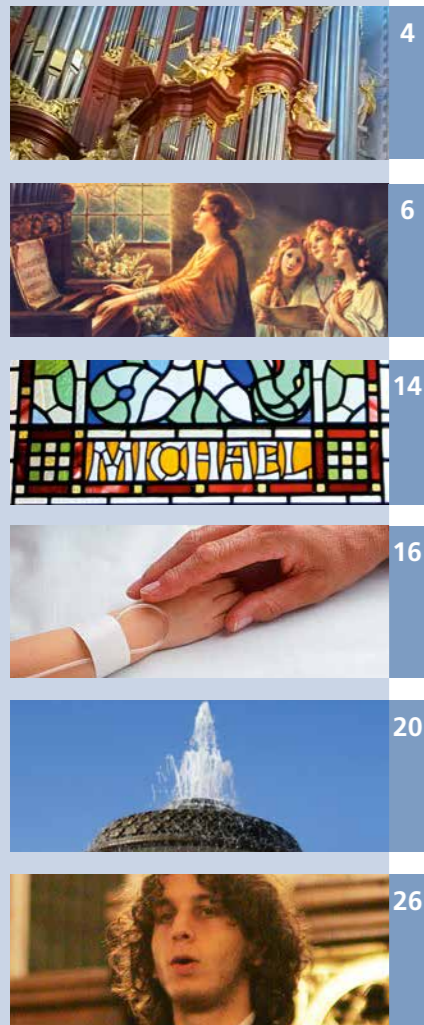
Liturgie of concert?

pagina 4

De aartsengelen mogen
zich wat verbeelden

pagina 14

Hemelse muziek

In dit nummer

Van de redactie	3
Muziek in de kerk	4
St. Cecilia	6
Terug van vakantie	8
Ogen open voor Jeruzalem	10
Van Onderop	12
Vermeldenswaard	13
De aartsengelen mogen zich wat verbeelden	14
Het sacrament van de ziekenzalving	16
'n Beetje Crypto	18
Parels uit de schattengrot	19
Water, water, water	20
Bisdombedevaart	22
Vermeldenswaard	24
Kroniek en agenda	25
Misschien moet ik katholiek worden	26
Geboekt	28
Personalialia	30
Belicht	32

Colofon

Samen Kerk is het informatieblad binnen het Bisdom Haarlem - Amsterdam en verschijnt tienmaal per jaar. Nummer 7 jaargang nr. 39

Verantwoordelijke redactie:
Margot de Zeeuw,
Wim Peeters, hoofdredacteur

Redactieadres:
Samen Kerk
Postbus 1053,
2001 BB Haarlem
Telefoon: (023) 511 26 60
Faxnummer: (023) 511 26 59
Giro 43509
E-mail: pvermeer@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
Internet: www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Medewerkers:
Marcel Poorthuis (Parels uit de Schattengrot)
Hein-Jan van Ogtrop (Kerkengek)
Lisette van Aken (Huwelijk en Gezin)

Mirjam Spruit - Borst (Catechese)
Berry Klaassens
Marius van der Knaap (Jongerenpagina's)

Abonnementsprijs:
€ 30,00 per jaar; buitenland: € 36,00 per jaar
Abonnementenadministratie: (023) 511 26 40

Advertenties:
Borgerpark Media
Postbus 8027
6060 AA Posterholt
Telefoon: (0475) 711 362
E-mail: info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Vormgeving/technische realisatie:
Novente vormgevers, Lunteren

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen. Verantwoordelijken kunnen reageren via bovenstaand adres.

Hemelse muziek

Deze maand staat muziek centraal. Vrijwel iedereen heeft wel eens meegemaakt hoe muziek de sfeer kan beïnvloeden en een samenzijn uittilt boven het 'gewone', dagelijkse niveau. En dat hoeft niet altijd om zware, klassieke concerten te gaan. Veel mensen worden blij van hun wekelijkse avond zingen met het koor? Genieten van een avondje kampvuur, gitaar en zingen... Bert Stolwijk schreef voor Samen Kerk een prachtig artikel over geloof, liturgie en muziek: muziek kan ons helpen in de liturgie, misschien zelfs ook bij ons geloof: "misschien kan muziek eraan bijdragen dat de bodem van onze ziel zo bewerkt wordt dat het zaad van het evangelie er vrucht op kan dragen," schrijft Bert Stolwijk.

Natuurlijk ook aandacht voor patroonheilige Cecilia: de schutsvrouw van talloze koren en muziekkapellen. Michel Bakker schreef een boeiend artikel over aartsengelen en pastoor Eric van Teijlingen neemt ons mee langs de fonteinen en watertaps van Rome.

Zeger Polhuijs werd katholiek. Mirjam Spruit sprak met hem over deze grote stap.

Wij wensen u veel leesplezier! <

Redactie Samen Kerk

Muziek in de kerk: liturgie of concert?

Toen Bert Stolwijk rond 1980 kerkmuziek studeerde in Utrecht, zag hij ieder jaar affiches in de stad hangen waarop werd aangekondigd dat het koor van parochie X op Paaszondag de Krönungsmesse van Mozart en het Hallelujah van Händel zou uitvoeren, mét solisten en orkest. Of er ook nog aangegeven stond 'Toegang vrij' kan hij zich niet meer herinneren...

Aankondigingen voor bijvoorbeeld de Krönungsmesse of het Halleluja druisten in tegen mijn liturgische gevoel, gevormd door Vaticanum II. Hoe kon je nu een eucharistieviering aankondigen alsof het een concert was? Aan de andere kant riepen de aanplakbiljetten bij mij ook de volgende associaties op: een kerk waar de paasvreugde uitdrukking mag vinden in hemelse muziek, een gemeenschap waar mensen zich inspinnen om van de liturgie een waar feest te maken, een plek waar iedereen welkom is om mooie muziek én de blijde boodschap te horen! Zelf wilde ik toen als jonge organist toch evengoed met mijn muziek ertoe bijdragen dat de kerkgangers in de sfeer kwamen om de liturgie van de dag intens te beleven? En hoeveel kerkkoren oefenen niet maandenlang om in de kerstnacht de sterren van de hemel te zingen, hopen op een volle kerk? Hopen wij, kerkmusici en koorleden, niet allemaal dat de kerkgangers door onze muziek geraakt worden en dat daardoor de liturgie als goed ervaren wordt?

De liturgie is geen concert, maar toch kan passende en goed uitgevoerde muziek in belangrijke mate bijdragen aan de verkondiging van het geloof en de sfeer van gebed. Onlangs verscheen nog een interessant boek over dit onderwerp: *Godlof! Maar hoe?*¹ Het hart van dit boek wordt gevormd door de geautoriseerde vertaling van een document van de Amerikaanse Bisschoppenconferentie uit 2007: *Sing to the Lord. Music in Divine Worship*. Verantwoordelijken voor liturgie en kerkmuziek worden gestimuleerd om, rekening houdend met de plaatselijke mogelijkheden, zoveel mogelijk te musiceren in de liturgie. Niet om van de liturgie een concert te maken, maar om nog sterker uit te drukken wat geloofd en gevierd mag worden!

Loutering

Muziek kan trouwens ook buiten de liturgie het geloof van de kerk uitdragen. In een tijd waarin mensen in mindere mate in de kerk komen voor de eredienst, maar nog wel voor concerten, is het goed om daar aandacht voor te hebben. Zo zien we ieder jaar dat vele tienduizenden mensen in ons land, vaak de harde kerkbanken trotserend, komen luisteren naar de Matthäus Passion van Johann Sebastian Bach. Dit jaar werd in de Sint-Jansbasiliek in Laren, voorafgaand aan de traditionele passie-uitvoering op Palmzondag, zelfs een speciale 'kinder-Matthäus' uitgevoerd en ook dat concert was helemaal uitverkocht! Zou het al die bezoekers alleen om de muziek gaan? Of om het verhaal van een idealist, een goede mens, die slachtoffer wordt van onrecht? Of voelt men toch, bewust of onbewust, dat het hier om meer gaat? Dat Bach zijn onovertroffen muziek alleen maar kon schrijven vanuit het geloof in de unieke betekenis

van het lijden en sterven van Jezus? Zouden daarom zoveel mensen spreken over 'een louterende ervaring' als zij de passie hebben bijgewoond?

Graag wil ik u nog een indrukwekkende persoonlijke ervaring meegeven. Afgelopen zomer vierde het Haarlems Orgelfestival zijn 50-jarig jubileum met een jubileumconcert in de Grote of Sint-Bavokerk (de 'Oude Baaf'). Dit concert trok maar liefst 1200 bezoekers, voor orgelconcerten is dat een ongekend hoog aantal! Op het programma stond onder andere *L'Ascension* (de hemelvaart) van de 20ste-eeuwse Franse componist Olivier Messiaen. Beslist geen gemakkelijke muziek, maar het publiek luisterde met grote aandacht naar de vier delen van dit werk, waarin Messiaen het mysterie van Jezus die terugkeert naar zijn Vader en het verlangen van de menselijke ziel naar de hemelse vreugde wilde verklanken. Olivier Latry (organist van de Notre Dame in Parijs) wist door zijn virtuoze en bezield spel en door het optimaal benutten van het rijke klankenpalet van het Müllerorgel een sfeer op te roepen die van het concert een ware religieuze belevenis maakte.²

Op één van de afgelopen zomerzondagen hoorden we in de liturgie de parabel van de zaaier (Mt. 13, 1-23). Zou muziek, in liturgie of concert, ertoe kunnen bijdragen dat de bodem van de menselijke ziel zo bewerkt wordt dat het zaad van het evangelie er beter vrucht kan dragen? <

Bert Stolwijk

Een volle Grote Kerk in Haarlem tijdens orgelconcert.

¹ Martin Hoondert e.a. (red.): *Godlof! Maar hoe?* Uitgeverij Abdij van Berne (in opdracht van de NSGV). ISBN 978 90 8972 071 9.

² U kunt het concert van 15 juli jl., waarvan het eerste deel verzorgd werd door Ton Koopman, nog beluisteren op de website www.radio4.nl/luister-concerten, zoek bij 'orgel'.

St. Cecilia

Patrones van de kerkmuziek

In onze kerk zijn veel koren en muziekkapellen met de naam St. Cecilia. Dit is niet voor niets, want deze heilige martelares uit de derde eeuw is de patroonheilige van de kerkmuziek, instrumentmakers en zangers. Cecilia is een van de zeven vrouwelijke heiligen die naast de Heilige Maagd Maria in het eerste Eucharistische gebed wordt genoemd.

Volgens de legende is Cecilia opgegroeid in een christelijke familie en had zij zich voorgenomen om maagd te blijven. Zij had deze belofte aan Christus gedaan in de stilte van haar gebed. Haar ouders, die van deze belofte niets wisten, huwelijkten haar uit aan een rijke Romeinse man Valerianus geheten. Tijdens het klinken van de huwelijksmuziek maakte zij aan haar kersverse echtgenoot haar belofte aan Christus bekend door in zijn oor te fluisteren dat zij had besloten omwille van Christus maagd te blijven. Cecilia vertelde Valerianus dat er een engel over haar waakte. Valerianus vroeg haar of hij de engel ook mocht zien en Cecilia zei hem dat hij de engel zou zien als hij naar de derde mijlpaal op de Via Appia zou gaan en door Paus Urbanus zou worden gedoopt. Na zijn doop bekeerde ook zijn broer Tiburtius zich tot het christendom en hij bleef omwille van Christus ongehuwd.

Beide broers stierven vlak na deze gebeurtenissen de marteldood. Hun feestdag wordt gevierd op 14 april. Als weduwe verdeelde Cecilia alle goederen die haar nu toekwamen onder de armen van Rome. De staat aasde op dezelfde goederen, maar vond niets. Cecilia werd gearresteerd en na een proces veroordeeld tot de dood door onthoofding. De legende leert ons dat Cecilia tot drie keer toe met het zwaard werd geraakt, maar toch

nog drie dagen leefde. Zij vroeg tijdens haar sterven aan de paus om haar huis te veranderen in een kerk.

De kerk van St. Cecilia in Trastevere is volgens de overlevering gebouwd op de plaats van haar huis. In 1599 werden er in het kader van een restauratie opgravingen gedaan. Men vond het lichaam van een jonge vrouw, nog volkomen intact, liggend op haar rechterzij, gehuld in een lang gewaad met goudbrokaat. De hals vertoonde een diepe wonde, de kleding bloedsporen. De beeldhouwer Stefano Maderno heeft het beroemde beeld gemaakt dat de heilige Cecilia afbeeldt zoals zij gevonden werd. Bijzonder is hier de stand van haar vingers. De ene hand laat drie, de andere één uitgestrekte vinger zien. Dat zou het symbool zijn voor haar geloof in de Drieëne God. De feestdag van St. Cecilia wordt gevierd op 22 november. <

Berry Klaassens

Weerspreuk
“De dag aan Sint Cecilia gewijd is de maatstaf van de wintertijd.”

Terug van vakantie

De vakantietijd is weer voorbij. We hebben allemaal geprobeerd wat rust te vinden voor lichaam en geest. Sommigen zoeken het bij voorkeur zo ver weg als maar enigszins mogelijk is. Anderen zijn tevreden met een plekje in eigen land of zelfs in eigen tuin. Soms laten de financiën weinig anders toe. Dat is werkelijk triest. Ook valt het me op hoeveel mensen tegenwoordig een spirituele dimensie aan hun vakantie proberen te geven. Ze gaan op bedevaart, bezoeken onderweg een pelgrimsoord of maken een voettocht naar Santiago de Compostella. Pelgrimage beantwoordt aan een behoefte in het hart van de mens. Het is ten diepste een zoeken van God temidden van alle dramatiek van onze tijd en van het moderne leven.

Thuis is God soms moeilijk te vinden

Thuis is het leven van alledag vaak te vol, te gejaagd, om in jezelf te keren en God te vinden. Ook van een uurtje kerkgang per week kan de ziel niet leven. Daarbij komt dat velen de zondagsviering in hun eigen parochie soms als saai ervaren. 'Ik vind er te weinig', luidt dan de rechtvaardiging om niet te gaan. Ik kan me er wel iets bij voorstellen. Mede om die reden heb ik ook zelf na mijn middelbare schooltijd de kerk vaarwel gezegd. Toch is het argument eigenlijk niet eerlijk. Natuurlijk is het belangrijk dat een viering verzorgd is, een inspirerend woord biedt en met goede zang en muziek de geest verheft. Maar zelfs dan zal het velen niet kunnen boeien. Het wordt pas spannend door wat je zelf meebrengt aan geloof.

Zo is het ook bij mij gegaan. Toen ik na enkele ervaringen weer tot geloof was gekomen, werd alles anders. Voor het eerst na vele jaren ging ik op een doordeweekse dag weer eens naar de kerk. Halfverscholen achter een pilaar bespiedde ik wat er aan een zijaltaartje gebeurde. Met de ogen van het geloof besefte ik ineens dat de Heer zelf aanwezig was temidden van dat kleine groepje, vooral oudere mensen, met al z'n kracht en z'n liefde. Dat ik feitelijk aanwezig was in de zaal van het Laatste Avondmaal en uitgenodigd om me te voeden met het Lichaam en Bloed, de Ziel en de Godheid van Jezus zelf. Daar was ik nog niet echt op voorbereid. Maar ik was gefascineerd, niet zozeer door de voorganger of de preek – die was er trouwens niet eens – maar door de geestelijke dimensie van het geheel.

Een kaarsje bij Maria

Ook vergeten we zo gemakkelijk dat je niet alleen naar de kerk gaat voor jezelf en wat je er zelf aan denkt te hebben. Je gaat ook voor de ander, omdat gezamenlijk gebed een extra kracht heeft en om gemeenschap in Christus levend te houden. En bovenal ga je voor God. Hij wacht op ons bezoek. Zoals ouders vaak met smart wachten op een bezoekje en wat aandacht van hun kinderen, zo wacht onze hemelse Vader, die elke haar op ons hoofd geteld heeft, met duizend maal meer verlangen op Zijn kinderen, op ons vertrouwen en onze liefde. Toen we vroeger met het gezin op vakantie gingen, stopten we vaak bij een kapelletje langs de weg, baden samen wat en staken een kaarsje op bij Maria. Het zijn kleine dingen, die de Heer en zijn Moeder behagen en voor ons zegen nalaten.

Met dat kaarsje bij Maria hebben onze reformatische broeders en zusters nog wat moeite. Toch is het heel bijbels. Overal lezen we dat de Heer wonderen doet bij de een, op de vraag en het geloof van de ander. Hij geneest het dochtertje van Jairus, niet op haar geloof en gebed, maar op dat van haar vader. Hij geneest de knecht van de honderdman, niet op zijn geloof en gebed, maar op dat van zijn meester. Als je eigen geloof nog te klein is, laat je dan dragen door het geloof van anderen. 'Bid voor mij,' zeggen we zo vanzelfsprekend in het gewone leven. Het is de basis van alle heiligenverering. Ook de gestorvenen die bij God zijn, leven en kunnen voor ons bidden. En zou Maria als onze hemelse Moeder dan niet met heel haar hart voor ons ten beste spreken bij haar Zoon, en ons kleine geloof aanvullen met haar grote en voor God onweerstaanbare vertrouwen? Zij is tenslotte ook zijn Moeder en op unieke wijze met Hem verbonden in tijd en eeuwigheid. Het is haar moederlijke taak om onze noden bij God te brengen en zijn genaden uit te delen.

In een oude vertelling wandelt Jezus eens door de hemel en ziet dan allerlei mensen die er eigenlijk niet zouden kunnen zijn. Hij zegt tegen Petrus: 'Waar komen al die mensen vandaan? Ik heb je toch de sleutels gegeven van het Koninkrijk'. Petrus antwoordt: 'Het is niet mijn schuld Heer, maar iedere keer als ik de poort dicht doe, zet uw Moeder weer een raam open.' Volhardt in het gebed, zegt de Schrift met klem, want zonder gebed is onze ziel in gevaar. En vraag de voorspraak van Maria.

In 1830 had zuster Catharina Labouré een visioen. U kent haar wel van de 'wonderdadige medaille'. Uit de handen van de heilige Maagd zag ze stralen voortkomen van genade, verlossing en vrede, maar aan de vingers van Maria zag ze ook ringen met prachtige juwelen. Ze vroeg verbaasd wat dat betekende. Het antwoord was veelbetekend. "De stralen uit mijn handen zijn de genaden die ik mag uitdelen aan wie daarom vraagt", antwoordde de Vrouwe, "maar de juwelen aan mijn vingers zijn de genaden die ik niet kan uitdelen, omdat niemand er om

vraagt". God wil zoveel meer geven dan wij durven vragen, vooral als we het doen op voorspraak van Zijn en onze Moeder. We hebben de voorspraak en bemiddeling van Maria zo nodig in deze tijd voor onszelf en voor onze gewonde wereld. Om vrede te vinden in het groot en in het klein, om te kunnen geloven en hopen, te vergeven en lief te hebben. Ik hoop dat deze vakantietijd u wat nieuwe energie heeft gegeven voor ziel, geest en lichaam. <

Bisschop Jozef Marianus Punt

Zou Maria niet met heel haar hart voor ons ten beste spreken?

Mozaïek van Jeruzalem.

Ogen open voor Jeruzalem

De bedoeling van deze serie artikelen is aandacht te besteden aan de kerkelijke architectuur in ons eigen bisdom, maar we willen ook kijken buiten onze grenzen. Aan de Rhône ligt een bijzondere plaats: S. Paul Trois Chateaux met een heel bijzondere eerste bisschop.

Het is een kostelijke tocht om vanuit Nederland langs de Rhône naar het zuiden te trekken. Nee, ik trek niet langs de westoever (de wijnstreek van Chateauneuf du Pape) maar aan de andere kant. Als men aan de oostkant het grote Lyon gepasseerd bent, wordt het interessant. Eerst nog wat industrieterreinen en dan het prachtige Vienne met zijn oude kerken. Verder zuidwaarts bereiken we Valence. De oude (weinig bekende) Romaanse kathedraal is zeer de moeite waard. Helaas is veel beeldhouwwerk tijdens de beeldenstorm gesneuveld. We rijden verder naar het zuiden. Even voor Montélimar gaan we de rivier de Drôme over. Enkele jaren geleden bezochten wij (zie samen Kerk juli/aug 2010) de oude bisschopsstad Die met zijn fraaie mozaïeken van de Paradijsstun. Nu gaan we zuidelijker. We passeren Montélimar met zijn oude kasteel en de nougat en het klimaat wordt steeds aangenamer mits er geen mistral is. Wanneer je echt al een zuidelijk gevoel krijgt, rijd je het oeroude bisdom binnen van Saint Paul Trois Chateaux.

Een oude bisschopsstad

Het stadje ligt aan de zuidwesthoek van het bisdom en is de zuidwestelijke toegangspoort tot deze streek, waar al vanaf de vierde eeuw voor Christus Kelten neerstreken. De streek is rijk aan Romaanse kerkjes. Even ten noorden ligt op een heuvel het kostelijke La Garde Adhémar. Let daar niet op de atoomcentrales aan de overkant, maar op de subtiele sfeer die hier hangt. In de kerk een zeer oud Mariabeeld en de lege console van een barokbeeldje dat gestolen is. Je kunt bij de foto wel een kaarsje branden ter bekering van de zondaars (waaronder de dieven!) en voor de vrede. Verder in het bisdom liggen allerlei romantische abdijruïnes van Aiguebelle en Montségur. St. Paul Trois Chateaux is genoemd naar de oude Keltische stam van de Tricastini, dat werd verbasterd tot 'trois chateaux'. Na de Kelten kwamen de Romeinen. Al heel vroeg waren hier joden en christenen.

La Garde Adhémar.

Restanten van de synagoge.

Het bisdom was een bij-bisdom van Arles. De eerste bisschop van S. Paul heette Réstitut. Hij is begraven in een plaatsje even ten zuidoosten van S. Paul dat nu zijn naam draagt. Een zeer bezienswaardige kerk staat daar. De heilige was in de oude toren aan de westkant (er zijn nog restanten van) begraven, later werd hij aan de oostkant bijgezet. Volgens de legende was hij de blindgeborene die zijn gezicht geresitueerd (teruggekregen) had. Hij was -volgens de legende- met Maria Magdalena en Lazarus met een bootje zonder zeilen en roeispanen bij de Franse kust aan land gekomen bij S. Maries de la Mer. Nadat hij het binnenland ingetrokken was, werd hij door de plaatselijke bevolking uitgenodigd hun voorganger te worden. Een andere beroemde bisschop was Paul, die al op de synode van Valence

in 374 van zich liet horen. Zijn tekst is niet bewaard, maar hij gaf wel zijn naam aan het stadje.

De kathedraal

De beroemde bisschopsstad van vroeger is nu een gezellig Frans plaatsje. Een vriendelijk marktpleintje waar uiteraard 'jeu de boule' gespeeld wordt. De kathedraal ligt in het centrum. Heel smalle straatjes leiden ons er naar toe. De hoge muren van de kerk staan bars overeind. Als je rond de kerk loopt, is er weinig meer te zien dan die muren. Het heeft even geduurd voor de schoonheid van deze oeroude kerk (de oudste stukken zijn al uit 1050) zich aan mij openbaarde. De verwantschap van het Romaans met de Romeinse stijl is overduidelijk. Pas later kreeg ik oog voor de subtiele bouwkundige details aan de buitenkant. Je waant je in het oude Rome bij een groot Romeins badhuis. Een sober portaal (weer bijna klassiek Romeins) geeft toegang tot de kathedraal. Binnenin ook weer hoge barse muren, maar wel met prachtige versiering van uitgehakte (weer klassieke) zuilen naast de hoog aangebrachte smalle ramen. De kerk is 24 meter hoog (!). Het enige frivole is het barokke orgel. De orgelkas is beeldhouwd door de Avignons kunstenaar Boisselin. Achter de tweede pilaar links een bas reliëf van het Laatste Oordeel. Men ontdekt ook 14^e- en 15^e-eeuwse fresco's. Beeldhouwwerken tegen de pilaren: een mannetje (een monnikje?) trekt blijmoedig aan het klokkentouw. Achter zijn rug kijkt de duivel boos toe.

Het nieuwe Jeruzalem

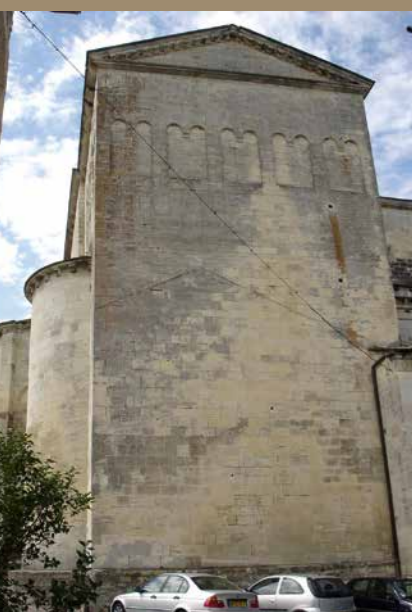
De kerk is sober versierd. Achter het hoofdaltaar valt onze blik naar beneden op de vloer! Een groots, vele vierkante meters beslaand mozaïek van het Nieuwe Jeruzalem wordt zichtbaar. De kunst van het maken van mozaïeken is via de Romeinen hier bedaald. Men kan in het museum van Romeinse kunst in het stadje fraaie specimina bezichtigen. De mozaïeken hier laten zien dat het nieuwe Jeruzalem er niet zomaar komt! Hier links boven weer een mannetje. Waar kijkt hij naar? Naar een laddertje. Waarom? Hij lijkt onze aandacht te richten op het droevige feit dat deze goddelijke stad nog lang niet voltooid is. De stad waar God alles in allen kan zijn en waar geen rouw meer zal zijn en geen pijn, zal alleen maar dichterbij komen dankzij ons aller inspanningen hier en nu!

Na het bezoek aan de kathedraal kan men nog een wat kleinere uitgave van de bisschopskerk bezoeken in S. Réstitut. De blindgeborene eerste bisschop die hier begraven is, heeft veel mensen in deze streek de ogen geopend! Hopelijk worden ook onze ogen open gebroken om samen aan het Jeruzalem van God te bouwen. <

Hein Jan van Ogtrop,
die deze kerken door een aantal bezoeken leerde waarderen.

Saint Restitut, waar de eerste bisschop rust.

Kathedraal S. Paul van buiten.

Interieur.

door Berry Klaassens

Het Parochieblad **Kontakt** van de Parochie **St. Franciscus Xaverius** in **Enkhuizen** meldt ons het volgende: de zes samenwerkende parochies in onze regio, te weten de parochies Sint Franciscus Xaverius uit Enkhuizen, Sint Martinus uit Bovenkarspel, Sint Johannes de Doper uit Grootebroek, Heilige Nicolaas uit Lutjebroek, Heilige Laurentius uit Hoogkarspel en Sint Lucas uit Venhuizen, hebben een gezamenlijke website laten maken. Deze website is bedoeld om op één plaats de informatie van de samenwerkende kerken te overzien. Van hieruit kunt u ook doorklikken naar de eigen websites van de afzonderlijke parochies. U vindt de site op www.parochieswestfrieslandzo.nl. Als u het opneemt bij uw favorieten hebt u het altijd bij de hand!

De **Adelbertuskerk** aan de **Rijkstraatweg** in **Haarlem-Noord** maakt ons opmerkzaam op het **thema**café. Op donderdag 9 oktober is er een lezing over Geert Groote en de Moderne Devotie door Ko Schuurmans, onder het motto: *“een manier van leven en geloven die steeds opnieuw aanspreekt.”*

Op donderdag 20 november is er een lezing over Patagonië door Evert en Cisca Abspoel: *“Een reis langs pampa's, gletsjers, meren en vulkanen.”* Beide lezingen beginnen om 20.00 uur; om 19.30 staat de koffie klaar. De toegang is gratis, maar een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Van 20 tot 27 september is het **vredesweek**. In verschillende parochies van ons bisdom worden activiteiten georganiseerd in het kader van de vredesweek. Wij hebben er enkele voor u uitgelicht.

De Scheper, het parochie blad van de R.-K. geloofsgemeenschap **De Goede Herder** in **Landsmeer** meldt het volgende: *“In het kader van de “Vredesweek” a.s. september 2014 heeft het Oecumenisch Beraad besloten een eenvoudige “maaltijd-avond” te houden op donderdag 18 september in de Voorhof, Calkoenstraat 12a te Landsmeer, aanvang 18.00 uur met een inloop vanaf 17.00 uur. Men kan intekenen voor de maaltijd, sluitingsdatum 10 september 2014. In de maand september zal er via de kerken speciaal aandacht worden gegeven aan deze bijeenkomst.”*

In-Formatie, het parochieblad van de Parochie van de **Heilige Maria** in **Bussum**, meldt in het kader van de vredesweek het volgende: *“Evenals vorig jaar verzorgt de Oecumenische Werkgroep Avondgebed voor Vrede, in samenwerking met de Gebedsgroep uit de Verlosserkerk, op de woensdagavond in de Gebedsweek voor de Eenheid van de christenen (19-26 januari 2014) een Avondgebed voor Eenheid en Vrede. Dit jaar zal dit plaatsvinden in de Verlosserkerk. U bent allen van harte uitgenodigd voor dit Avondgebed voor Eenheid en Vrede in de Verlosserkerk, Lorentzweg 59, op woensdag 22 januari om 19:30 uur.”*

> 1. Cursus over *Evangelii Gaudium* op de Tiltenberg Drie zaterdagochtenden

Hoe blij bent u met uw geloof? Paus Franciscus spreekt in de brief *Evangelii Gaudium* (EG, 2013) (De vreugde van het evangelie) vol enthousiasme over het evangelie en wat voor vreugde het kan geven om te geloven en dit met anderen te delen. Het is zijn vaste overtuiging dat “een Kerk die niet missioneert, ziek wordt”. En dat de vreugde hierin een centrale rol speelt: “Evangeliseren doe je niet met een gezicht alsof je terugkomt van een begrafenis”.

De officiële aanduiding van de brief is een pauselijke exhortatie, wat zoveel wil zeggen als een pauselijke aansporing. De paus nodigt de lezers uit om de oorspronkelijke frisheid van het Evangelie te herontdekken om zo nieuwe wegen en paden te vinden om de mensen van onze tijd te bereiken. Dat betekent: je opnieuw openstellen voor wat God tot je wil zeggen als persoon, maar ook als parochiegemeenschap en afstappen van het motto ‘het is altijd zo gedaan’. Maakt u drie zaterdagochtenden vrij om u (opnieuw) te laten inspireren door wat paus Franciscus ons in deze tijd aanreikt en hierover met elkaar te spreken? Wie weet wat dit voor gevolgen heeft voor uw eigen geloof en uw omgeving...

Programma van de drie bijeenkomsten

In de eerste bijeenkomst wordt het document ingeleid en staat centraal hoe EG Kerk en gelovigen uitdaagt tot een nieuwe evangelisatie te komen en wat daarin kernmomenten zijn. In een tweede bijeenkomst staat de betekenis van het Woord van God voor het leven van Kerk en christen centraal. In een derde bijeenkomst gaan we in op de sociale dimensie van EG en hoe de aandacht voor armen en mensen in de marge van de maatschappij tot de kern van de evangelische boodschap hoort.

Bedoeld voor: iedereen die zich wil laten uitdagen door paus Franciscus in het spoor van Jezus nieuwe wegen te gaan.

Data: 11 oktober, 25 oktober, 29 november 2014, van 10.30 - 13.00 uur.

Cursusleiding: Drs. D. Wienen (coördinator), de inleidingen zullen verzorgd worden Mirjam

Spruit (staffunctionaris Catechese van het bisdom Haarlem-Amsterdam). Eugène Brussee (diaken in de regio Amsterdam Amstelland) en Eric van Teijlingen (pastoor van Klaverblad parochies: Heemstede, Bennebroek en Vogelenzang).

Locatie: De Tiltenberg, Zilkerduinweg 375, Vogelenzang.

Cursusbijdrage: € 30,00 (waarvoor deelnemers een exemplaar van de Nederlandse vertaling van EG en indien nodig ander materiaal ontvangen).

Aanmelding: www.tiltenberg.org onder het kopje ‘cursussen’ of anders via (0252) 345 345. >

> 2. Open Huis Joannes de Doper Hoofddorp 14 september

Op 14 september houdt de Johannes de Doper-parochie in Hoofddorp ‘Open Huis’ van 11:00 tot 15:00. Er is een leuk programma, waaronder: Bezichtigen kerk en de pas geopende gewelvenkelder ‘Het Fundament’; mini-rondleidingen in de Bijbelse Tuin; mini-lezingen met diverse interessante onderwerpen, waaronder “Op zoek naar God” voor Pater Nikolaas Sintobin van het gelijknamige TV programma; kerktoeren beklimmen; mini-concerten; acties door de jongerengroep M25 Hoofddorp voor het goede doel. Iedereen is van harte welkom. Meer info via de website www.hjoannesdedoper.nl. >

> 3. Nieuwe CSLK-bundel De mens in de zorg

In mei van dit jaar verzorgde het CSLK een studiemiddag met als thema ‘De mens in de Zorg’. Uit de lezingen kwam duidelijk naar voren dat recente veranderingen in belangrijke mate afhangen van het mensbeeld dat ten grondslag ligt aan die zorgactiviteiten. Een verslag van deze studiemiddag vindt u op de website www.cslk.nl. De vier lezingen zijn opgenomen in de achtste bundel in de serie Publicaties van het Centrum voor de Sociale Leer. Daarnaast zijn er twee kerkelijke documenten over dit onderwerp toegevoegd. De bundel bevat ruim 100 pagina's. U kunt de bundel bestellen bij het CSLK via email: info@cslk.nl. De prijs is € 9,95 excl. verzendkosten (€ 2,24). >

1

2

Joannes de Doper
Proeven aan een bruisend aanbod

open huis

zondag 14 september
11:00 - 15:00 uur
Joannes de Doper kerk
Hoofddorp

Kom kennismaken met een bruisend aanbod

gastspreekster:
Nikolaas Sintobin
van het TVprogramma
“Op zoek naar God”

werkgroepen - toeren beklimmen
rondleidingen Bijbelse tuin
jongerengroepen - lezingen - boekwinkel
optredens koren - expositie
workshops - bezichtiging kerk en Fundament
kennismaken - actie voor het goede doel
eten & drinken

www.hjoannesdedoper.nl
www.facebook.com/joannesdedoper

3

De mens in de zorg

Centrum voor de Sociale Leer van de Kerk

De aartsengelen mogen zich wat verbeelden

Op 29 september viert de katholieke kerk de feestdag van de heilige aartsengelen Michael, Gabriël en Raphael. Wat zijn aartsengelen en hoe worden ze afgebeeld? De eerste vraag blijkt aanmerkelijk gecompliceerder dan de tweede!

Op basis van de tekst van Tobit 12,15: "Ik ben Raphael, een van de zeven heilige engelen die de gebeden van de heiligen opdragen en toegang hebben tot voor de heerlijke troon van de Heilige" is de conclusie getrokken dat er zeven aartsengelen waren. Naast Michael, Gabriël en Raphael zijn dat Uriël, Barachiël, Jehudiël en Sealtiel. Er bestaat een rangorde onder engelen. Aartsengelen staan daarin boven engelen, maar voor een omvattend begrip moeten we te rade gaan bij Pseudo-Dionysius de Areopagiet. In zijn *Hierarchia Caelestis* beschrijft hij die rangorde der engelen en presenteert een even wonderlijk als indrukwekkend beeld van engelenkoren. Het zijn er negen: Serafijnen, Cherubijnen, Tronen, Heerschappijen, Krachten, Machten, Vorstendommen, Aartsengelen en Engelen. Dat is moeilijk voor te stellen: een Troon als engel? Een Vorstendom met vleugels?

De kunstzinnige verbeelding van de engelen is al even indrukwekkend als de naamgeving. In het kort: serafijnen worden afgebeeld met zes vleugels en vuurvlammen, cherubijnen met veellogige pauwenveren, tronen met vuurraders, heerschappijen met scepter, krachten met lijdenswerktuigen, machten met het vlamvend zwaard, vorstendommen als beschermers met zwaard, scepter en kruis. De aartsengelen staan bij de troon van God en zijn tevens de aanvoerders van bovengenoemde engelenkoren.

Jong

In de tijd vóór Keizer Constantijn waren engelen en aartsengelen nog mannen of jongelingen zonder attriboot. Zo zien we ze ook op wandschilderingen in de catacomben. Pas na Constantijn (eind vierde eeuw) komen er voorstellingen van engelen en aartsengelen met vleugels, het eerst in Noord-Afrikaanse reliëfs. Gaandeweg ontwikkelt zich een standaardtype 'engel'. Meestal zijn ze jeugdig, immers *nunquam enim senescunt* (want zij verouderen nooit), met vleugels, een enkele keer te paard, vanaf de

13de eeuw worden ze ook afgebeeld in de dracht van een diaken (albe, stola, dalmatiek en koorkap), soms met iets vrouwelijke trekken en vanaf de renaissance ook als *putti*, als kindergestalten, maar dan met vleugels. Natuurlijk zijn er spreekwoordelijke uitzonderingen. Zo verbeelde de kunstenaar Michelangelo engelen als atletische gestalten zonder vleugels.

En hoe worden de aartsengelen afgebeeld? Michael draagt vaak een kruisvaan, een overwinningspalm en hij vertrapt een draak, die overwonnen sneeft aan zijn voeten. Hij wordt ook vaak afgebeeld als krijgsman, geharnast en al. Gabriël, de bringer van de Blijde Boodschap, droeg al vroeg een bodestaf bekroond met bol of kruis. Later bij de Annunciatie een lelie- of olijftak. Soms ontsteekt hij een licht in een lantaarn met een brandspiegel. Raphael leidt de jonge Tobias aan de hand (oerbeeld van de engelbewaarder die het jonge kind op zijn wegen geleidt) en draagt de zalfbus. Raphael draagt ook wel pelgrimskleding met staf en kalebasfles. Soms is hij afgebeeld met een vis in de hand of een artsenijsbus met de gal van een vis. Hij genas hiermee immers de blindheid van de oude Tobit (Tobit 11).

Zielenweger

De aartsengel Michael heeft ook een bijzondere iconografie of beeldbeschrijving, namelijk als zielenweger. Tijdens de zogeheten 'psycho-stase' weegt Michaël bij het Laatste Oordeel de verdiensten en tekortkomingen van de mens. Vaak torst hij daarbij een weegschaal met naakte figuurtjes op de schalen. Die figuurtjes stellen de zielen voor die door Michaël gewogen worden. Soms trekt een duiveltje zelfs aan een van de schalen om het voordeel naar het kwade te beïnvloeden.

Op 11 juni jongstleden, vlak voor het verwijderen van de steigers in het priesterkoor van de kathedrale basiliek St.

Bavo (1895-1930), had ik de gelegenheid om met de hoofdadviseur van de restauraties de ramen te bewonderen (zie de afbeeldingen). Deze hoge kooramten, de hoogste met figuren in de kerk, werden ontworpen door Jos Th.J. Cuypers. Als onderwerp koos hij de negen engelenkoren en drie aartsengelen. De ruimte die de figuren innemen is klein ten opzichte van het totale raam; dit is gedaan om het licht te behouden. De engelen zelf hebben een spaarzame beschildering. De achtergrond van de engelen en de randornamentiek toont meer kleuren. In het florale randwerk zien wij de Jugendstil zich mengen met de Neogotiek.

In het archief van het Bureau Cuypers bevinden zich de raamontwerpen van Jos Cuypers in een schaal van 1:10. Zij zijn gedateerd 26 juli 1897. In de marge staat: "Alvorens tot de uitvoering over te gaan zullen de cartons dezer figuren door den Architect worden gekeurd." Cartons zijn ontwerptekeningen op ware grootte. Deze werden gemaakt door de architect Jan Stuyt (1868-1934), van 1895 tot 1898 hoofdopzichter bij de bouw van de kathedraal. Het snijden van het glas gebeurde te Swalmen in het atelier van Hawinkels. De panelen werden vermoedelijk in de Kunstwerkplaatsen Cuypers & Co. in Roermond samengesteld. Een waterdichte en solide organisatie, maar toch ging het ergens mis. Kijken wij naar het schild van Michaël. Daarop staan Hebreeuwse letters. Er staat *waw he waw he*. Dat betekent eigenlijk niks. Kijken we naar de ontwerptekening dan lezen wij de letters *jota he waw he*. En dat betekent juist heel veel. Het is de Godsnaam: JHWH. Het staat ook bekend als Tetragrammaton. Door een fout zijn de letters *jota en waw* in het definitieve raam even groot geworden, als was het twee keer een *waw* (lange vorm). Iemand moet zich hebben vertekend of versneden. Die iemand kende duidelijk geen Hebreeuws. De tekst is trouwens heel toepasselijk, want Michaël (*Mi Cha El*) betekent *Quis ut Deus*, Wie is (als) God? Vandaar. <

Michel Bakker

Foto's: Olga van der Klooster. Literatuur: Zsuzsanna van Ruyven-Zeman, Van heiligen tot amoeben. Honderdvijftig jaar monumentale glasschilderkunst in Nederland, Leiden 2014. Een uitgebreidere versie van dit artikel is eerder verschenen in het parochieblad van Heemstede.

Ondersteuning van ernstig zieken

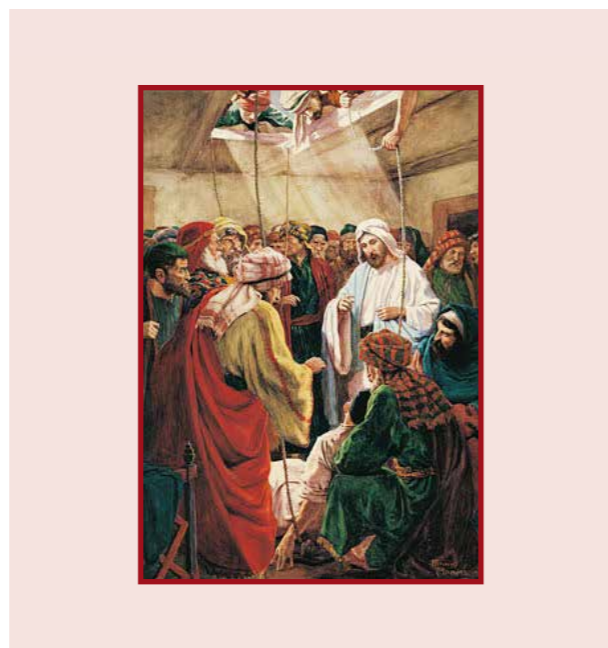
Het sacrament van de ziekenzalving

Sacramenten van genezing

In het zomernummer van *Samen Kerk* is het sacrament van boete en verzoening besproken. Wat dit sacrament gemeen heeft met de ziekenzalving, is dat ze beide sacramenten van genezing zijn. Ze geven extra kracht in onze relatie met God. Ze helpen ons als we het moeilijk hebben.

Voorliefde voor zieke en lijdende mensen

In de evangeliën lezen we dat Jezus bekommerd is om de zieken. Hij zoekt ze op, ze komen bij Hem of worden bij Hem gebracht (zie de afbeelding van vier vrienden die hun lamme vriend bij Jezus brengen). Jezus heeft een voorliefde voor zieke en lijdende mensen. En Hij geneest ze ook! Zo lezen we bijvoorbeeld in het evangelie van Lucas: *“Bij zonsondergang brachten allen hun zieken, die aan allerlei kwalen leden, naar Hem toe. Hij legde hun een voor een de handen op en genas hen”* (Lucas 4,40).

Gebed voor de zieken

De Kerk heeft dit voorbeeld van Jezus nagevolgd. In de brief van de apostel Jakobus vinden we al de eerste aanzet van het sacrament van de ziekenzalving: *“Is iemand van u ziek? Laat hij de oudsten van de gemeente roepen; zij moeten een gebed over hem uitspreken en hem met olie zalven in de naam van de Heer. En het gelovige gebed zal de zieke redden en de Heer zal hem oprichten. En als hij zonden heeft begaan, zal het hem vergeven worden”* (Jakobus 5, 14 en 15).

In een reeks van zes stappen is tijdens het Jaar van het Geloof (oktober 2012 - november 2013) de basisboodschap van het katholieke geloof aan de orde geweest. De nieuwe reeks in *Samen Kerk* richt zich op de sacramenten. Tijdens zijn leven sprak Jezus met mensen, velen van hen genas Hij en gaf Hij een nieuw perspectief. In de sacramenten wil Jezus bij ons zijn en daarom kunnen we in de sacramenten Jezus op bijzondere wijze ontmoeten en van Hem de kracht ontvangen voor onze levensweg. Dit veronderstelt van onze kant wel geloof, zodat Hij ons in de sacramenten werkelijk kan bijstaan. Kortom: Welke sacramenten zijn er en wat betekenen ze? En wat is de relatie met het dagelijkse leven? Deze keer staat het sacrament van de ziekenzalving centraal.

Zalving met ziekenolie

Ook in onze tijd is het sacrament van de ziekenzalving een kans, een manier waarop Jezus ons wil ontmoeten, sterken en genezen en anders kracht wil geven om de ziekte te dragen. De priester zalft het voorhoofd en de handen van de zieke met ziekenolie. Hij spreekt daarbij de volgende woorden uit: *“Moge onze Heer Jezus Christus door deze heilige zalving en door zijn liefdevolle barmhartigheid u bijstaan met de genade van zijn heilige Geest. Moge Hij u van zonde bevrijden, u heil brengen en verlichting geven”*. De ziekenolie wordt elk jaar door de bisschop gewijd tijdens de Christmaviering op de vooravond van Witte Donderdag.

Niet alleen

Laten we dus niet bang zijn een priester te vragen om het sacrament van de ziekenzalving toe te dienen wanneer dat nodig is, voor onszelf of voor anderen! Paus Franciscus schrijft hierover: *“Het is fijn te weten dat we op momenten van lijden en ziekte niet alleen zijn. De priester en zij die aanwezig zijn bij de ziekenzalving vertegenwoordigen in feite heel de christelijke gemeenschap”*. Met gebed en broederlijke warmte ondersteunen zij de zieke. Hij vervolgt: *“Maar de grootste troost komt echter van het feit dat de Heer Jezus zelf in dit Sacrament*

aanwezig komt, ons bij de hand neemt, ons streelt zoals Hij met de zieken deed en ons eraan herinnert dat we Hem toebehoren en dat niets - kwaad nog dood - ons van Hem kan scheiden”. <

De catechese van paus Franciscus over de ziekenzalving is te vinden via www.rkddocumenten.nl (26 februari 2014).

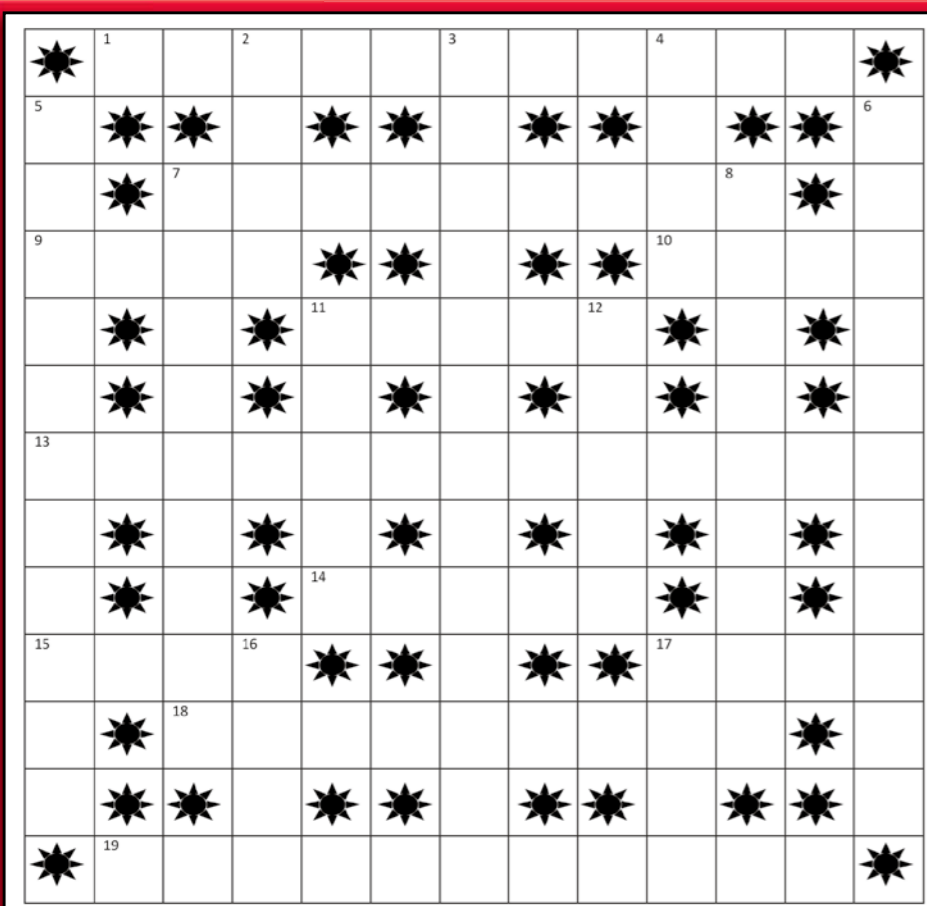
Mirjam Spruit

Moet je stervend zijn om het sacrament van de ziekenzalving te mogen ontvangen?

Vroeger werd het sacrament van de ziekenzalving het “heilig of laatste oliesel” genoemd en was het bedoeld als steun bij een naderende dood. Als we nu spreken over het sacrament van de ziekenzalving, wordt duidelijker dat de betekenis van dit sacrament verruimd is. Het is bestemd voor iedere gelovige die ernstig ziek is en/of stervende is. Ook als iemand een ernstige operatie moet ondergaan, kan hij/zij de ziekenzalving ontvangen. Het sacrament kan ook meer dan één keer ontvangen worden. De *YouCat* (nr 245) zegt hierover: *“Veel zieken zijn bang voor dit sacrament en schuiven het voor zich uit tot het laatste moment, omdat ze denken dat het een soort doodsvonnis is. Het tegendeel is waar: de ziekenzalving is een soort levensverzekering”*. Nogmaals: laten we niet bang zijn om een priester te roepen om dit sacrament toe te dienen, voor onszelf of als een naaste ernstig ziek is.

'n beetje crypto

Oplossing opsturen naar het redactiesecretariaat Samen Kerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem

Horizontaal

1. Al deze geestelijken samen klinkt niet slim **7.** Einde van een relatie? **9.** 's Morgens door de mast kijken **10.** Een toffe verlichting? **11.** Als dit van lei is, gaat het gesmeerd **13.** Kleine natuurgeesten? Dat geloof je toch niet! **14.** Aan de andere kant van de droogvloer kun je het opeten **15.** Erg overdreven zo'n hoofd in Frankrijk **17.** Hetzelfde metaal met pasvorm **18.** Als hierop geschreven wordt, is het niet netjes **19.** Een gebed aan de ketting?

Verticaal

2. In de ochtend herinner u zich die geestelijke **3.** Deze flora gaat in rook op **4.** Niet best, als je na een bui hierin komt **5.** Een religieuze jurist? **6.** Een slechte doelvrouw in het café? **7.** Vervoermiddel om naar je werk te gaan? **8.** De steenbok en de kreeft hebben er één **11.** Muzikaal voordeel is lekker **12.** Voormalige haver komt uit een ver land **16.** Een heus huwelijk **17.** Tin in de Bijbel maakt je verkouden

Prijswinnaars juni 2014

Mevr. C. ter Schure, Badhoevedorp; A. Bonouvrie, Sint-Pancras; Dhr. T. Hoekstra, Monnickendam.
Alle winnaars van harte gefeliciteerd met uw prijs.

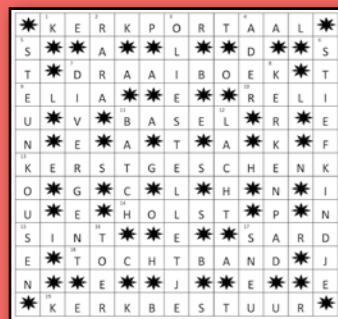
In memoriam Theo de Kruijf

Op woensdag 25 juni is de oud-hoogleraar Nieuwe Testament Theo de Kruijf overleden. Theo de Kruijf werd geboren in Frankfurt aM in 1928. Hij studeerde filosofie en theologie aan het grootseminarie Rijsenburg. Van 1954 tot 1960 studeerde hij Bijbelwetenschappen te Rome, waar hij in 1960 promoveerde op het proefschrift getiteld *Der Sohn des lebendigen Gottes*. Sinds de oprichting in 1967 was hij gewoon hoogleraar in de exegese van het Nieuwe Testament aan de KTHU. In de jaren zeventig was hij tevens enkele jaren bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Begin jaren negentig ging hij aan de KTU met emeritaat.

Theo de Kruijf was docent exegese Nieuwe Testament op het grootseminarie Rijsenburg. Daar al gaf hij blijk van zijn grote interesse voor het jodendom. Hij was het die Rabbijn Aschkenasy naar de katholieke opleiding haalde, zelfs nog voor de seminaries tot hogeschool werden in 1967. Als voorzitter van de Katholieke Raad voor Israel (1972-1978) heeft hij de katholieken van Nederland telkens weer gewezen op het belang van de dialoog met het jodendom. Ook als exegeet zag hij de grote betekenis van de joodse leefwereld van het Nieuwe Testament. Niet toevallig schreef De Kruijf een commentaar op één van de moeilijkste documenten van het Nieuwe Testament, maar voor de band met het jodendom meest centraal: Paulus' Brief aan de Romeinen. Bij alle liefde voor het jodendom kwam dit bij De Kruijf nooit in mindering op zijn katholieke identiteit. Als iets hem kenmerkte was het zijn priesterschap, dat hij ook in de jaren dat hij teruggetrokken leefde in Laren, intens heeft beleefd. Zo liep hij als priester mee in de Sint Jansprocessie zolang hij het kon. Zondags in de kerk kreeg hij telkens de stola omgelegd door zijn medepriester Jan Vriend.

De Kruijf heeft vele generaties theologiestudenten gewezen op het jodendom als levende realiteit van vandaag de dag. Ook als lid van de redactie van *Compendia Rerum Iudaicarum* gaf hij zijn betrokkenheid wetenschappelijk gestalte. <

Marcel Poorthuis

Oplossing juni 2014

Over fonteinen, straattaps en aquaducten Water... water...water

Rome kent een lange zomerse periode. De temperatuur stijgt dagelijks tot (ver) boven de 30 graden. Heerlijk. Wel warm ... dus veel dorst. Je verlangt naar water, water en nog eens water. Als er één ding in Rome wel goed geregeld is, is dat water!

Omdat het niet vaak van nature als regen over ons heen komt, hebben de Romeinen er voor gezorgd dat water op andere manieren tot de bevolking komt. Rome heeft veel fonteinen die niet alleen architectonisch prachtig zijn, maar ook voor verkoeling zorgen. Daarnaast is Rome omringd door aquaducten, die het water van de omringende heuvels naar de stad brengen. Verder zijn er op veel plekken in de stad fonteintjes met drinkwater. Bij de maaltijd drinkt men hier, naast wijn, altijd water (*frizzante* of *naturale*). En natuurlijk wordt de overheerlijke, verkoelende *gelato* niet vergeten. Het beste ijsje is overigens te verkrijgen bij *Giolitti*.

Ieder zichzelf respecterend plein heeft wel een (flinke) fontein, vaak een prachtig bouwwerk, soms van een bekende architect. Op het *Piazza Navona* staan wel drie fonteinen, waarvan de middelste de bekendste is: de *fontana dei Fiumi* (de rivierenfontein) uit 1651 van Bernini.

Denk ook aan de bekende paddenstoelfonteinen op het Sint Pietersplein of de glinsterende Najaden- of Esedrafontein op de *Piazza Repubblica*. Of het elegante schildpaddenfonteinje op het *Piazza Mattei*. En niet te vergeten de Trevifontein. Of de fonteinen gemaakt van twee badkuipen uit de thermen van Caracalla op het *Piazza Farnese*.

Naast al deze bekende fonteinen telt Rome tientallen onbekende fonteinen. Karakteristiek voor Rome zijn de wijkgebonden *Rioni*-fonteinen. Aan het begin van de twintigste eeuw werd in iedere *Rione*, een van de 21 wijken waarin Rome is verdeeld, een fontein geplaatst die symbool staat voor waar de wijk bekendheid om geniet. Net buiten Vaticaanstad, aan het begin van de pauselijke vluchtmuur, staat een fontein met vier tiara's (de pauselijke driekroon). Nabij de Spaanse Trappen is een muurfontein voorzien van schildersezels, kwasten en beeldhouwmaterialen als verwijzing naar het verleden als kunstenaarswijk van Rome. In het smalle steegje *Via dei Straderari* vind je het fonteinje van de boeken omdat in dit deel van de stad vroeger *La Sapienza*, de universiteit van Rome, gevestigd was. En de fontein van de *amphorae* (langwerpige vazen van aardewerk waarin olie, olijven, graan van de havenplaats Ostia naar Rome werden vervoerd) is geplaatst nabij de Tiber, waar vroeger de stadshaven was. De nabijgelegen wijk *Testaccio* is gebouwd op de scherven van deze vazen. Bij het uitladen van de schepen was het blijkbaar niet nodig om de *amphorae* te recyclen en werden de scherven op een grote hoop gegooid, waar later een complete wijk op is gebouwd.

Aquaducten

Al dat water voor die vrolijk bruisende fonteinen moet natuurlijk ergens vandaan komen. Dat geldt niet alleen voor nu, maar ook voor vroeger. Romeinse ingenieurs bouwden speciale bouwwerken om het water van bergbeekjes op te vangen en in een flink tempo naar de stad te vervoeren: de aquaducten. Het eerste aquaduct, de *Acqua Appia*, werd in 312 vóór Christus door Appius Claudius aangelegd om Rome van vers water te voorzien, en liep van de Albaanse heuvels naar de zuidelijke wijken van de stad. Later werden meer van deze aquaducten gebouwd, waarvan je vandaag de dag in en rond Rome nog resten kunt zien.

Tijdens het Romeinse keizerrijk was er een heus 'Ministerie van Water', dat verantwoordelijk was voor de aanvoer van water, en bij rijke inwoners van de stad werd

het water zelfs aan huis geleverd. Rond het jaar 200 na Christus had Rome een uitgebreid waternetwerk.

In de Middeleeuwen raakte het systeem van de tientallen aquaducten in verval, maar vanaf de tweede helft van de zestiende eeuw werden de aquaducten onder leiding van de pausen hersteld. Paus Pius V herstelde de *Acqua Virgo*, die het water levert voor de fonteinen op het Sint Pietersplein. Paus Paulus V restaureerde een ander Romeins aquaduct dat sindsdien *Acqua Paolo* heet.

Straattap

Het meest bijzondere aan Rome is wel de straattap, een kleine fontein waar een continue stroom drinkwater uit komt. Je vindt ze overal in Rome, op hoeken van pleinen, straten, nabij het Vaticaan, in het centrum en in de buitenwijken. Dag en nacht stroomt er helder, koel drinkwater uit deze fonteintjes, waar velen - zeker bij warme temperaturen - de dorst lessen. En niet alleen dorstige Romeinen of toeristen, maar ook honden en de paarden van de toeristische koetsjes maken er gebruik van. Het water wordt ook gebruikt om de auto of de scooter mee te wassen of om de witte of bonte was te doen. Elke minuut gaat er ruim 2000 liter door deze straattappes. Nu is er een bijzondere wijze om het uitstekende water uit deze straatfonteinen te drinken. Iedere Romein weet hoe. De toerist niet. Tenzij hij een goede gids bij zich heeft... <

pastoor Eric van Teijlingen

Bisdombedevaart naar Rome in de meivakantie van 2015

Wie wil zingen in Rome?

Projectkoor voor de bisdombedevaart

Gaat u mee met de bisdombedevaart van het bisdom Haarlem-Amsterdam in de meivakantie van 2015 naar Rome? Het is een unieke gelegenheid om de verbondenheid met de wereldwijde geloofsgemeenschap van de katholieke Kerk te ervaren!

Zingen in grote basilieken van Rome samen met het kathedrale koor

Uiteraard zullen in de grote basilieken van Rome liturgische vieringen gehouden worden. De zang zal daarbij voor een deel verzorgd worden door het kathedrale koor van de Sint-Bavo in Haarlem, maar daarnaast zal ook een projectkoor van bedevaartgangers een belangrijke muzikale bijdrage leveren. Onder leiding van Bert Stolwijk en Mark Heerink zal met dit koor een afwisselend repertoire worden ingestudeerd. We streven naar een kwali-

tatief goed koor dat met bezielde en getalenteerde zangers (m/v, jong/oud) in staat is om muziek te laten klinken die past bij de schoonheid van de kerken in de eeuwige stad.

Zou u / zou jij graag als lid van 'het pelgrimskoor' meegaan naar Rome?

Schrijf u dan eerst in voor de bedevaart via: www.vnbreizen.nl: reisnummer RO1503 voor de vliegreis en RO1504 voor de busreis. Via de button 'boek nu' in de reis kunt u het aanmeldingsformulier invullen. Neemt u dan vervolgens contact op met Bert Stolwijk voor meer informatie over het projectkoor: bstolwijk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl of telefoon (023) 511 26 86. Hij zal u dan verder informeren over wat er van de koorleden verwacht wordt en over de geplande repetities in het voorjaar van 2015.

Bisdombedevaart - Vanuit de regio: de Vredeskerk en de Obrechtkerk (Amsterdam)

Op het feest van de apostelen Petrus en Paulus op 29 juni jl. is in de Vredeskerk en de Rozenkranskerk (Amsterdam-zuid) de promotie voor de bisdombedevaart officieel van start gegaan! Op de foto's is te zien hoe de banner van de bisdombedevaart in beide kerken staat (foto's door Ton van Hal). Hierbij een fragment uit de preek van pastoor Pierre Valkering op die bewuste dag. Hij spreekt over de bijzondere ontmoetingen, die je bij een dergelijke reis zult opdoen:

"Rome. Waarom zou je meegaan naar Rome met de diocesane bedevaart? Ik denk: Je zou kunnen of zelfs moeten meegaan om je vertrouwen, om je geloof, om je moed en je liefde te sterken aan die van de apostelen Petrus en Paulus, aan die van paus Franciscus en aan die van allerlei mensen in heden en verleden die je op en door zo'n bedevaart ontmoeten kunt".

Voor vragen over de bedevaart kunt u mailen naar bedevaart@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

2

< 1. West-Friese Bedevaart op 21 september

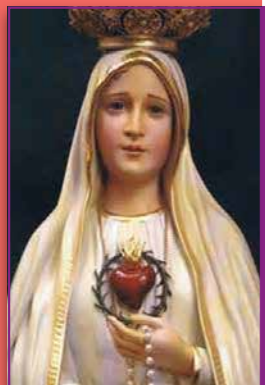
Dit jaar wordt de West-Friese bedevaart naar O.L.V. ter Nood in Heiloo voor de 106^e keer georganiseerd. Iedereen is van harte welkom. De bedevaart begint om 10.30 uur met de viering van de Heilige Eucharistie, opgedragen door Mgr. J.M. Punt. Het plechtig Lof begint om 13.30 uur. Het zal, naar West-Friese traditie, worden afgesloten met een Sacramentsprocessie door het park. Meer informatie vindt u op de website: www.onzelienvrouwternood.nl >

3

< 2. Retraites bij OLV ter Nood

De komende maanden worden diverse retraites georganiseerd bij O.L.V. ter Nood in Heiloo. Zo is er in september een wandelretraite, een retraite over 'Leven met de engelen van God' en een weekendretraite in oktober. Meer informatie vindt u op de website van het heiligdom: www.onzelienvrouwternood.nl Kijk bij 'Missionair Centrum'. >

4

< 3. Bezinning: Een reis naar binnen

November is de tijd van donkere dagen, feestverlichting, hoop op samen zijn en gezelligheid. Wie luistert naar wat de natuur zegt, naar wat verwachtingsverhalen in de Bijbel zeggen, verlangt misschien nog iets anders in deze tijd. Bezinning, stil zijn, op zoek gaan naar diepere waarden in het dagelijks leven. Innerlijke voorbereiding op het Kerstfeest. Dat kan op drie vrijdagen in november. Uitgangspunt is steeds een korte film met teksten van Dag Hammarskjöld. Er is ruimte voor persoonlijke verwerking, gesprek en meditatie én een eenvoudige kunstzinnige opdracht. Locatie: Huis op het Spui, Handboogstraat 4, Amsterdam, kosten: richtbedrag € 10 per dag, incl. koffie/thee/materiaal (zelf lunch meenemen), data: 14, 21 en 28 november 2014, aanmelding: Maria Scherf, e-mail frscherf@gmail.com of telefoon 06 28194999. >

6

< 4. Maria van Fatima bezoekt Vogelenzang

Op 7 en 8 september is Maria van Fatima op Casa Carmeli, Bekslaan 9 in Vogelenzang. Op

zondag 7 september is om 16.00 uur processie naar de kapel, gevolgd door plaatsing van het beeld, rozenkrans en stil gebed. Op maandag 8 september is om 09.00 uur een H.Mis en is er de hele dag gelegenheid voor stil gebed. Om 15.00 uur wordt de film 'De herdertjes van Fatima' vertoond. Om 17.00 uur afsluiting en Vespers. Iedereen is van harte welkom. >

< 5. Vastenaktie Startdag 2014 'Waar leef jij voor?'

VASTENAKTIE

Op 8 november 2014 is de jaarlijkse landelijke Startdag van Vastenaktie in Utrecht. Het thema is: 'Waar leef jij voor?' Tijdens het hoofdprogramma zal er een 'mini symposium' plaatsvinden over onder andere het nut van ontwikkelingssamenwerking. Daarnaast wordt er informatie gegeven over Sri Lanka en over het campagneproject en zal er een gast aanwezig zijn die uit persoonlijke overtuiging en drijfveer zal spreken over zijn werk voor ontwikkelingssamenwerking. 's Middags kunt u diverse workshops volgen. Het volledige programma vindt u op de website van Vastenaktie. Daar kunt u zich ook aanmelden: www.vastenaktie.nl >

< 6. Kennismakingsbezoek prins Jaime

Vrijdagochtend 22 augustus 2014 bracht de nieuwe ambassadeur bij de H. Stoel, Zijne Koninklijke Hoogheid Jaime Bernardo prins de Bourbon de Parme (*1972) een kennismakingsbezoek aan de bisschoppen van Haarlem-Amsterdam, mgr. dr. J.M. Punt en mgr. dr. J.W.M. Hendriks. De ambassadeur, die dit najaar in zijn nieuwe ambt in Rome zal beginnen, wil zich goed inwerken in de verschillende thematieken die spelen in de relaties met de H. Stoel en begint zijn taak duidelijk met veel enthousiasme. Het gesprek verliep in een aangename en hartelijke sfeer. We wensen de nieuwe ambassadeur van harte een heel goede, vruchtbare en verrijkende, gezegende tijd in Rome toe! <

Uit de kroniek en de agenda

- Vrijdag 15 augustus waren de bisschop, hulpbisschop en emeritus-hulpbisschop bij de avondwake voor Pater Henny Post.
- Dinsdag 19 augustus had de bisschop een ontmoeting met een slachtoffer van seksueel misbruik.
- Vrijdag 22 augustus ontving de bisschop Z.K.H. Prins Jaime de Bourbon de Parme, Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Heilige Stoel.
- Zaterdag 23 augustus was de hulpbisschop aanwezig in Beauraing bij de bedevaart van de bisdommen Rotterdam en Haarlem-Amsterdam.
- Zondag 24 augustus celebreerde de hulpbisschop de H. Mis en gaf hij de ziekenzegen in Banneux.
- Maandag 25 augustus had de hulpbisschop werkoverleg met de Diocesane Dienst Regiovorming en Kerkopbouw.
- Dinsdag 26 augustus waren de bisschop en de hulpbisschop met de Raad voor Economische Aangelegenheden 'op kerkenpad'.
- Woensdag 27 augustus ontving de bisschop in de middag het bestuur van de parochie De Kwakel.
- Donderdag 28 augustus vergaderden de bisschop en hulpbisschop met de staf van het Bisdom. In de middag was de bisschop aanwezig bij de viering van 100 jaar RKGV en PGV van de diensten Geestelijke verzorging bij de Krijgsmacht. De hulpbisschop vergaderde met het dagelijks Bestuur Nederlandse Katholieke Schoolraad.
- Zaterdag 30 augustus gaf de hulpbisschop college op de Tiltenberg; in de middag had de hulpbisschop een ontmoeting in verband met de Rome-IPO dag.
- Zondag 31 augustus celebreerde de hulpbisschop de H. Mis en diende hij het H. Vormsel toe in Nieuw Vennepe.
- Woensdag 3 september vergaderde de bisschop met het bestuur van het Militair Ordinariaat en vergaderde de hulpbisschop in de ochtend met de bedevaartstuurgroep. In de avond gaf hij een lezing voor de stichting Primair Onderwijs.
- Zondag 7 september celebreert de bisschop de H. Mis in de St. Odulphus kerk in Assendelft bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de kerk.
- Dinsdag 9 september vergaderen de bisschoppen met de Nederlandse Bisschoppenconferentie.
- Woensdag 10 september ontvangt de bisschop een delegatie van de Stichting Miss IQ. In de avond vergadert de hulpbisschop met het bestuur van het Diocesaan Heiligdom in Heiloo.

- Vrijdag 12 september heeft de hulpbisschop een gesprek met hogere oversten in de Abdij van Egmond naar aanleiding van het jaar van het religieuze leven.
- Zaterdag 13 september zijn de bisschop en de hulpbisschop bij de dag voor de Nieuwe Katholieken in Heiloo.
- Zondag 14 september zijn de bisschop en de hulpbisschop in het Diocesaan Heiligdom in Heiloo voor de eeuwige geloften van zr. Foederis Arca.
- Dinsdag 16 september hebben de bisschop en de hulpbisschop een ontmoeting met de Vlaamse bisschoppen.
- Woensdag 17 september vergaderen de bisschop en de hulpbisschop met de Diocesane Pastorale Raad. In de middag vergadert de bisschop met de Permanente Raad van de Nederlandse Bisschoppenconferentie
- Donderdag 18 september ontvangt de bisschop een groep uit Argentinië en is de hulpbisschop aanwezig bij de opening van het distributiecentrum van de voedselbanken Noord-Holland.
- Zaterdag 20 september viert de bisschop de Mis voor de Stichting Pro Petri Sede en is de hulpbisschop aanwezig bij de kerkbesturendag in Heiloo.
- Zondag 21 september is de bisschop hoofdcelebrant bij de Eucharistieviering van de West-Friese Bedevaart in Heiloo en is de hulpbisschop hoofdcelebrant bij de Eucharistieviering van de KISI landdag in Tilburg.
- Van 22 tot 24 september is de hulpbisschop in Rome voor het Congres over het Tweede Vaticaans Concilie op de Lateraanse Universiteit.
- Zaterdag 27 september is de bisschop bij de ontmoetingsdag van Missio en is de hulpbisschop aanwezig bij het Symposium over seksuele opvoeding in Hilversum.
- Zondag 28 september verricht de bisschop de plechtige Kerkwijding van de Mozes en Aäron kerk in Amsterdam; de hulpbisschop zal concelebreren.
- Op zaterdag 4 oktober en zondag 5 oktober ontvangen de bisschoppen het kathedraal Kapittel van Gent.
- Zondag 5 oktober is de bisschop in de middag bij de Bavodag in de Kathedrale Basiliek van Sint Bavo. De hulpbisschop celebreert in de middag de Eucharistie bij gelegenheid van de professie van de Zusters Benedictinessen in Aalsmeer.

“Misschien moet ik katholiek worden”

Van “ongelovige” tot evangelisch christen tot katholiek

Op zaterdag 13 september vindt er weer een ontmoetingsdag voor nieuwe katholieken plaats in het Julianaklooster te Heiloo. Eén van hen is Zeger Polhuijs (27 jaar). In deze bijdrage kunt u zijn verhaal lezen over hoe God hem riep om katholiek te worden.

Op zoek in zijn kindertijd

Zeger is geboren in Deventer. Zijn moeder is katholiek opgevoed, zijn vader protestants. Toen zij elkaar leerden kennen, deden zij echter niets meer met het geloof. Zo kwam het dat ook Zeger en zijn zusje niet gelovig werden opgevoed. Toch was hij in zijn kindertijd op een bepaalde manier al op zoek. Zeger herinnert zich twee momenten: “Ik lag ’s avonds in mijn bed en strekte mijn arm boven mij uit. Ik vroeg mij af hoe het kon dat ik mijn hand kon bewegen wanneer ik dat wilde, en wat er met mij en mijn lichaam zou gebeuren als ik dood zou gaan.”

“Geloof jij in God?”

Het tweede moment was toen Zeger als klein jongetje naast zijn vader stond, terwijl zijn vader stond af te wassen. Hij vroeg zijn vader: “Papa, geloof jij in God?” Zijn vader vond het blijkbaar een moeilijke vraag, en antwoordde: “Oei... nou niet als een man bovenop de wolken met een baard, maar misschien wel wanneer mensen al het goede ‘God’ noemen”. Voor Zeger was dit antwoord op de één of andere manier niet bevredigend.

Christen geworden bij de ‘vergadering der gelovigen’

Rond de tijd dat Zeger elf jaar oud was en zijn zusje negen, raakte het gezin betrokken bij de ‘vergadering van gelovigen’. Zeger vertelt: “Er werd door mensen op een positieve en enthousiaste manier over Jezus gesproken.

Op een of andere manier sprak dit mij aan en wist ik dat dit het was. Op mijn twaalfde heb ik gekozen om Jezus te volgen en heb ik mij laten dopen, en heel eenvoudige beslissing zonder bijzondere ervaring.”

Vriendschap met katholieken

Daarna ging Zeger met zijn familie, na het opheffen van de ‘vergadering’, naar een evangelische gemeente in Deventer. Hij nam daar actief deel aan de jeugdgroep en later ook in de muziek- en zanggroep. Hij raakte betrokken bij de interkerkelijke zendingsorganisatie *Jeugd met een Opdracht*, waarmee hij op zijn zeventiende een zomerzendingsreis naar Litouwen maakte. Hij ontmoette daar voor het eerst katholieken. Zeger: “De vriendschap met deze Litouwse katholieken inspireerde mij om meer contact te zoeken met katholieken. Na mijn examen ben ik een aantal keer naar India geweest om daar vooral met katholieke leden van dezelfde zendingsorganisatie te werken. Door hun voorbeeld, hun uitleg, en het meemaken van de vieringen, sprak het katholieke christendom mij steeds meer aan.”

Waardering voor het katholicisme

Zeger koos hierna voor een studie Culturele Antropologie in Amsterdam. Ook tijdens zijn studiejaar bleef hij contact houden met katholieken. Zo werd hij langzaam een evangelisch-protestants christen, die veel waardeerde in het katholieke christendom, zoals de

liturgie, de verbondenheid met de kerkgeschiedenis, en de gemeenschap der heiligen, maar die op veel andere punten (paus, eucharistie, leergezag, Maria) oprechte bezwaren had. Hierdoor wist hij ook dat hij niet oprecht katholiek zou kunnen zijn of worden.

“Misschien moet ik katholiek worden”

Toch kwam er een onverwacht omslagpunt. Zeger: “Op maandagmiddag 23 juli 2012 zat ik in een computerzaal op de VU. Ik had Facebook en internetpagina’s aan, maar was vooral bezig met het lezen van *Lumen Gentium*¹. Al lezende kwam van het ene op het andere moment opeens heel sterk de gedachte in mij op: “Misschien moet ik katholiek worden.” Ik had opeens heel sterk de overtuiging gekregen dat ik de stap moest zetten. Het was echter heel verwarrend, omdat ik nog met allerlei bezwaren zat waardoor ik me afvroeg of ik die stap wel oprecht kon zetten.”

Honderd levens

Hij stortte zich hierna meteen op zijn bezwaren, o.a. door hierover te lezen op internet. Ook bezocht hij regelmatig eucharistievieringen en sprak hij met katholieke vrienden hierover. Hoe meer artikelen en boeken pro en contra hij las, hoe minder hij echter wist hoe het zat. Zeger: “Ik had een verlangen, dat onverminderd sterk bleef. Maar tegelijkertijd had ik een steeds sterker gevoel, dat ik niet verder zou komen in de vragen die mij weerhielden van het maken van een oprechte keuze. Dat ik de last van de hele kerkgeschiedenis en alle theologie op me zou moeten nemen en dan pas de antwoorden zou vinden. Dit was iets waarvan ik steeds sterker voelde dat het onmogelijk was, al had ik honderd levens.”

Meer rust

In het najaar van 2012 bezoekt Zeger een Amerikaanse katholieke theologe, die in Ierland woont. Het wordt hem duidelijk, dat hij vooral vragen heeft over de Kerk en de eucharistie. Hij besluit zich daarop te concentreren. Terug in Nederland begint hij onder andere de Catechismus te lezen en volgt een cursus volwassenencatechese. Zeger: “Mijn bezwaren bleken ingesleten manier van denken, maar mijn echte overtuigingen waren niet in conflict met de leer van de Kerk. Steeds meer van mijn vragen werden overtuigend beantwoord door het katholieke leesvoer.” Hij krijgt meer rust en spreekt met meer mensen over zijn plannen om katholiek te worden. Hij krijgt vooral positieve reacties, ook van zijn familie. Ook gaat hij wonen in een studentenhuus in Amsterdam, waar hij veel leert over gebed en de liturgie.

Katholiek geworden

Dan durft Zeger de stap te zetten. In de Goede Week van 2013 ontvangt hij voor het eerst het sacrament van verzoening, en tijdens de Paaswake wordt hij samen met zes anderen opgenomen in de katholieke Kerk: hij wordt gevormd en ontvangt zijn eerste communie.

Verdieping van geloof en de relatie met Jezus

Over de periode nadat hij katholiek is geworden, zegt Zeger het volgende: “Sindsdien zijn de sacramenten van boete en verzoening en vooral de eucharistie centraal komen te staan in mijn geloofsbeleving en mijn wandel met God. Ook de rozenkrans ben ik langzaam gaan ontdekken. In deze ontdekkingen ervaar ik een bijzondere verdieping van mijn geloof en mijn relatie met Jezus. Tegelijkertijd onderhoud ik nog steeds vele positieve contacten met protestantse en evangelische vrienden.” Zeger rondt binnenkort zijn studie Culturele Antropologie af en volgt inmiddels de master ‘Christianity en Society’ in Tilburg. <

¹ Dit is een document van het Tweede Vaticaans Concilie (een grote vergadering van bisschoppen van 1962-1965) over de Kerk.

Augustinus over diakens

Onder grote belangstelling werd op 25 juni, het feest van de diaken Sint Adelbert, in de Abdij van Egmond een boek van Bart Koet over de visie van Augustinus op het ambt van diaken gepresenteerd. Bart Koet is zelf diaken van het bisdom Haarlem-Amsterdam en hoogleraar Nieuw Testament aan de Tilburg School of Theology. Tijdens de bijeenkomst, waarvan abt Gerard Mathijns de gastheer was, werd het eerste exemplaar door hulpbisschop Jan Hendriks aangeboden aan zijn voorganger Jan van Burgsteden, aan wie het boek ook is opgedragen.

Tijdens mijn vakantie heb ik dit boek met veel interesse gelezen. Bart Koet schrijft heel leesbaar en neemt je op een prettige manier mee in zijn gedachtegang. Als fan van de kerkvader las ik eerst het hoofdstuk over Augustinus: zijn persoonlijke geschiedenis, zijn invulling van het bisschopsambt en zijn visie op het kerkelijk ambt. Augustinus is overigens zelf nooit diaken geweest.

Wie graag wil weten wat een diaken in de tijd van Augustinus (5^e eeuw) precies deed, zal door dit boek teleurgesteld zijn. In de werken van Augustinus wordt nergens een precieze beschrijving van de pastorale realiteit of een uitgewerkte theologische visie op het diakenambt gegeven. De studie van Bart Koet is, zoals hij dat zelf noemt, een vorm van literaire archeologie: hij verzamelt kleine mozaïekstukjes, op grond waarvan hij enige trekken van het diakonaat in die tijd probeert te reconstrueren. De resultaten van dit onderzoek kunnen ons aan het denken zetten over de kerkelijke realiteit van nu.

Ambassadeurs

Het eerste dat opvalt is dat de invulling van het diakenambt heel divers is geweest in de oudheid. In de grote steden hebben de diakens belangrijke bestuurlijke en financiële taken. Zo organiseren zij ook de armenzorg. Diakens zijn altijd actief in de liturgie: hij leest voor, geeft aanwijzingen en zingt het evangelie. Ook zijn de diakens vaak betrokken geweest bij de catechese, zoals bijvoorbeeld aan mensen die zich aanmelden voor de doop. Daarnaast

zijn diakens bij uitstek de vertrouwenspersonen van de bisschop: zij functioneren als zijn ambassadeurs en worden op pad gestuurd met brieven en met delicate opdrachten.

Mij valt op hoe gevarieerd de invulling van het diakenambt in die dagen was. Dat mag ons, vind ik, er voor hoeden om krampachtig te zoeken naar een uniforme invulling van het diakenambt in de huidige tijd. Elke vormgeving zal afhankelijk zijn van de pastorale noden van een gemeenschap, de prioriteiten van een bisschop en de kwaliteiten van de diaken in kwestie.

Een belangrijk kenmerk van de diaken te midden van alle pluriformiteit blijkt te zijn dat hij voor alles een verbindingsfiguur is. In opdracht van de bisschop legt hij contacten met andere bisschoppen en met de overheid. In de liturgie pendelt hij op en neer tussen altaar en gelovigen. De diaken kan staan voor de delicate opdracht om geloofsleerlingen in te wijden in de geloofstraditie en dat vraagt van hem naast kennis van de traditie ook psychologisch en pedagogisch inzicht en vooral ook humor. Bart Koet maakt bij zijn studie van Augustinus gebruik van de inzichten van de Australische wetenschapper John N. Collins, die onderzoek heeft gedaan naar de herkomst en de betekenis van het woord 'diaken'. Hij en andere geleerden benadrukken het verbindingskarakter van het Griekse woord 'diakonos'. Persoonlijk vind ik deze opdracht om verbindingen te leggen het meest interessante kenmerk van de diaken en misschien ook wel wezenlijk voor de huidige tijd. Als dat klopt, dan ligt daar ook een belangrijk toelatingscriterium: de vaardigheid om op een of andere manier verbindingen te kunnen leggen.

Een verrassing zal het boek zijn voor hen die de diaken vooral zien als degene die zich binnen de kerk bekommert om de armen en de zwakken. Die opvatting is niet terug te vinden in de oude kerk en dus ook niet bij Augustinus. De armenzorg is in die dagen de verantwoordelijkheid van de bisschop en dus van de kerk als geheel. Augustinus spreekt zijn diakens altijd aan met 'medediakens'. Hij ziet hen als medewerkers.

Opvallend is hoe hecht in die dagen de persoonlijke relatie tussen bisschop en diaken is. Daarbij moeten we ons wel realiseren dat een bisdom vaak niet groter is dan een stad(je) en dat Augustinus in het begin van zijn carrière als bisschop van zijn priesters en diakens verwacht dat zij in hetzelfde huis wonen. Later komt hij daar omwille van de realiteit enigszins op terug. Ook lijkt Augustinus van zijn diakens te verwachten dat zij net als hij celibatair leven, maar eigenlijk is voor hem belangrijker dat zij in een gemeenschap leven. Overigens hadden verschillende clerici uit die tijd al een huwelijk achter de rug en waren dan ook vader van kinderen. Wie geïnteresseerd is in de geschiedenis van diaconessen zal daarover bij Augustinus niets vinden, maar in de voetnoten van het boek wordt wel verwezen naar relevante literatuur.

Dit nieuwe boek van Bart Koet is interessant voor ieder die belangstelling heeft voor de geschiedenis van het diakenambt, de kerk van de eerste eeuwen en de manier waarop er toen binnen de kerk leiding gegeven werd.

Leerzaam, inspirerend en relativerend voor de huidige praktijk.

Fons Litjens, diaken

Bart Koet, *Augustinus over diakens. Zijn visie op het diakonaat. Utrechtse Studies XVII.* Almere 2014. Te bestellen bij de boekhandel of via internet bij uitgeverij Parthenon. Prijs € 22,90.

nederlandsdagblad
CHRISTELIJK BETROKKEN

Nu 2 weken gratis!

Maak nu gratis kennis met het Nederlands Dagblad. Natuurlijk heb je die 2 weken ook voor niks toegang tot onze website, het archief, de digitale editie en de app.

Ga naar nd.nl/2weken of bel 0342 411711

nd©

CHRISTELIJK BETROKKEN

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

www.begraafplaatservice.nl

Padverhardingen
Groenbeheer
Boomverzorging
Beschoeiingen en keerwanden
Oplossingen voor grondwateroverlast
Knekelputten
Grafbekisting, loopplanken en transportkar
Natuursteen, Grafmonumenten

Grafdelven
Graven ruimen
Op- en herbegraven
Grafkelders
Urnen bestemmingen
Aanleg en uitbreiding
Renovatie en herindeling
Onderhoudswerkzaamheden

De Hout 47, 1607 HB Hem
T: 0228-544484 • F: 0228-544651

BETROKKEN
DUURZAAM
VERNIEUWEND

Met zorg betrokken

Monumentenwacht Noord-Holland

Bouwkundige inspecties en adviezen aan particulieren, ondernemingen, stichtingen en overheden over monumentale gebouwen in Noord-Holland

- Beoordeling van offertes en prijsopgaven
- Bereikbaarheids- en veiligheidsplannen

info@monumentenwachtnoordholland.nl
www.monumentenwachtnoordholland.nl

T: 075 6474588
F: 075 6474593
Veerdijk 32, 1531 MS Wormer
Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

Van Adventsactie ontvingen we foto's van de bouw van de school in Kasongwe, Malawi. Het was een van de projecten waarvoor via de Adventsactie geld is ingezameld. Inmiddels is de bouw flink gevorderd. De mensen in Kasongwe zijn alle Nederlandse donateurs heel dankbaar: de kinderen kunnen binnenkort op een normale leeftijd aan het basisonderwijs beginnen en kunnen gewoon iedere dag naar school kunnen.

Uw foto in Samen Kerk?

Hebt u een mooie foto die u wilt delen met de lezers van Samen Kerk?

U kunt uw bijdrage per e-mail sturen aan >> BKlaassen@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Per post kan natuurlijk ook: Samen Kerk, postbus 1053, 2001 BB Haarlem. Vermeld kort bij welke gelegenheid de foto genomen is en wie erop te zien is.